Dromen, durven, doen!

Meerjarenvisie FMF 2021 – 2024

fmf

Inhoudsopgave

Onze propositie: dromen, durven, doen! 4
1. Ontwikkelingen 8
2. Visie, missie en ambities van de FMF 10
3 Onze rol en netwerk 11
4 Meerjarenprogrammering 17
5 Meerjarenbegroting 2021 – 2024 26

Onze propositie: dromen, durven, doen!

Onze droom
Onze droom is dat in 2030 Fryslân een rijke biodiversiteit heeft aan bodemleven, planten, insecten en boerenlandvogels. Herstel van soortenrijkdom is vergevorderd, natuurgebieden zijn vitaal en veerkrachtig. De Friezen en de bezoekers aan deze provincie waarderen hun eigen regio vanwege de natuur- en landschapskwaliteiten in hoge mate. Dit wordt als een unique selling point gezien.

Landbouw is circulair geworden en natuurinclusief. Hierdoor is de kwaliteit van water, bodem en lucht goed. Boeren maken gebruik van natuur als onderdeel van hun bedrijfsvoering en werken allemaal aan natuur- en landschapsbeheer. Zij produceren kwalitatief hoogwaardige en gezonde producten en de Friese burger waardeert de boer om hun rol in de voedselvoorziening en om hun bijdrage aan een mooi en duurzaam Fryslân. De boeren krijgen een prijs die past bij deze wijze van natuurinclusieve productie.

De Friese economie is een voorbeeld van hoe je circulair kunt produceren en consumeren. Daarvoor zijn we in Europa koploper: de grondstoffen worden zoveel mogelijk lokaal en op een verantwoorde wijze geproduceerd en waar mogelijk hergebruikt. De ecologische footprint is zo laag dat er nagenoeg geen negatieve impact op Fryslân of andere regio's is. Wij wentelen niet af op andere regio's of landen.

De Friezen nemen waar mogelijk het heft in eigen handen en produceren zelf energie, voedsel, natuur en waken voor de kwaliteit van hun eigen leefomgeving. De betrokkenheid bij hun eigen regio is groot: dit is de kracht van de regio. Daardoor krijgen we andere en milieuvriendelijke vervoersstromen, gesloten kringlopen, hoge betrokkenheid bij natuur en landschap: wy dogge it sels!

Onze ambities
We vertalen ons droombeeld naar 3 ambities die leidend zijn voor de agenda waar we aan werken en voor onze samenwerking met partners. Daarbij gebruiken we 2030 als ijkpunt:

<u>Klimaataanpak</u>
Fryslân ligt in 2030 op schema om de klimaatdoelstelling van Parijs te halen: dat wil zeggen dat we in Fryslân een reductie van de CO2-uitstoot van 49% ten opzichte van 1990 hebben bereikt. Daarbij zijn er maatregelen genomen om ons beter aan de klimaatveranderingen aan te passen en om minder schade voor mens en natuur te laten optreden. Er is breed draagvlak voor de te nemen maatregelen en gedeeld eigenaarschap als het gaat om de energietransitie. Kansen die de transitie met zich meebrengt pakken we op. Hiervan profiteert de gehele Friese samenleving.

<u>Herstel biodiversiteit</u>
De trend van de dalende achteruitgang van de biologische diversiteit in Fryslân willen wij in 2030 tot staan brengen. We zetten ons in om wonen, werken en recreëren in balans te brengen met de natuur, zodat er een samenhangend en gezond (eco)systeem ontstaat met een hoge diversiteit aan typische landschappen met bijbehorende soorten. Er zijn in Fryslân veel en samenhangende

maatregelen genomen waardoor we de achteruitgang van de biodiversiteit tot staan hebben gebracht en de weg naar herstel hebben ingeslagen.

Behoud en ontwikkeling omgevingskwaliteit
Wij wonen, recreëren en werken in 2030 in een zodanige mooie provincie, dat de Friese burger trots is op zijn leefomgeving en dat deze omgeving toekomstbestendig, veilig, gezond en aantrekkelijk is. De Omgevingskwaliteit van Fryslân is zodanig sterk en duurzaam, dat zij geen problemen kent met zaken als klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie. Wij zien deze onderwerpen als een kans.

De grootste uitdaging is om deze ambities in balans met elkaar te realiseren. De FMF wil een spil zijn binnen deze 3 ambities.

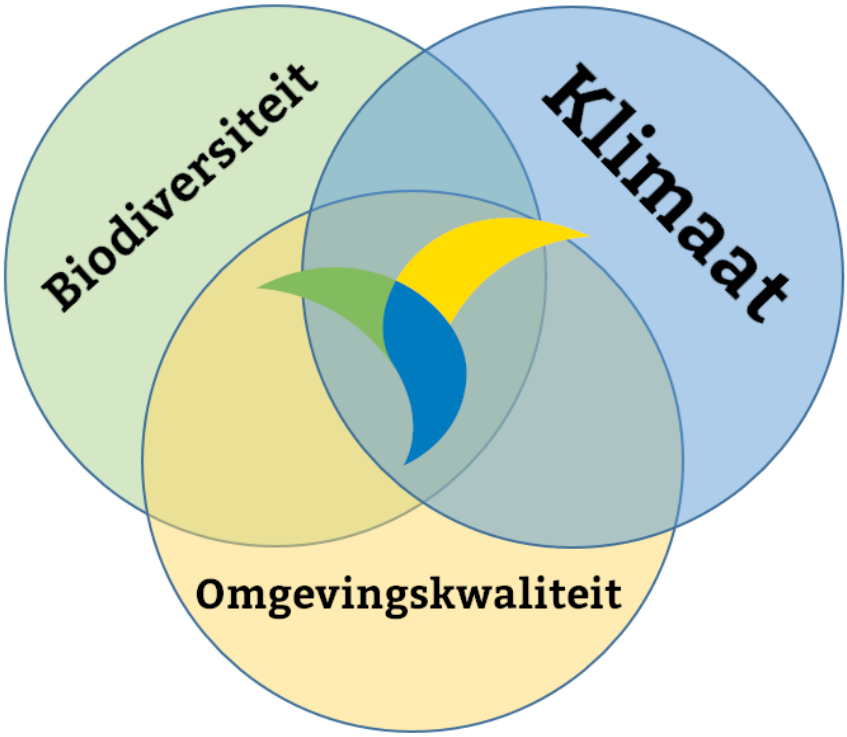

Resultaten periode 2021 – 2024: durven en doen

De FMF ziet voor zichzelf een rol weggelegd als aanjager en versneller van de transitie naar een duurzame samenleving. Dit doen we door het volgende:

- Agendabepalen: agenderen van vraagstukken op het gebied van natuur, milieu en landschappen.
- Ondersteuning: ondersteunen en aanjagen van lokale en regionale initiatieven.
- Ontwikkelen en activeren: zelf initiatieven ontplooien en (door)ontwikkelen.
- Lobby: beïnvloeden van overheden en bedrijven.

In 2024 hebben we het volgende gerealiseerd:

(Transitie)thema	Resultaten	Effect
Klimaat en energie	*Er is een werkend ondersteuningsstructuur lokale energie-initiatieven* *10 Friese projecten die meedoen aan koolstofbank* *5 innovatie- en pilotprojecten* *Kennis café (kwartaal)* *Gedragen Uitvoeringsagenda Regionale Energie Strategie* *10 FMF Publieksactiviteiten*	*Burgers, Bedrijven, Overheden hebben een toegenomen bewustzijn (Sense of Urgency) en handelingsperspectief* *Voortgang emissiereductie wordt gemonitord* *Draagvlak van aangesloten organisaties voor RES* *Energiegemeenschappen zijn eigenaar van hernieuwbare opwek, hebben een actieve marktrol en benutten voordelen* *Vrijwillige koolstofmarkt functioneert*
Biodiversiteit en natuur	*Er is een nieuwe wijze van natuuraankoop en inrichting (Natuer mei de Mienskip) voor heel Fryslân* *Er is een platform biodiversiteit en een ondersteuningsstructuur/loket* *Er zijn 500 Friese burgerinitiatieven biodiversiteit* *4 pilotprojecten Natuer mei de Mienskip* *2 voorbeeldprojecten bedrijven en biodiversiteit* *4000 ha ingericht conform Gruttoaanvalsplan* *1 campagne Biodiversiteit*	*Bewustwording burger m.b.t. biodiversiteit is vergroot* *Handelingsperspectief voor burger m.b.t. natuur* *Bedrijven gaan aan de slag met natuur* *Er zijn meer bomen aangeplant* *Gronden van overheden herbergen een hogere biodiversiteit* *Er is toekomstperspectief voor de Grutto*
Omgevingskwaliteit	*Er is een ondersteuningsstructuur voor de achterban* *Er is een Fries Landschapsplan* *Er zijn 5 innovatieve concepten ontwikkeld m.b.t. energie, bedrijventerreinen, veenweide* *50.000 burgers zijn actief bezig om het landschap te verfraaien*	*Friese burgers realiseren zich hoe mooi Fryslân is en gaan er mee aan de slag* *Aangesloten organisaties zijn geïnformeerd over de Omgevingswet* *Belang van Omgevingskwaliteit wordt meegenomen in de Omgevingsvisies* *Burgers, maatschappelijke organisaties worden tijdig betrokken in planprocessen* *Gemeenten, bedrijven, burgers houden rekening met het belang van donkerte* *Bij overheden meer aandacht, focus, samenhang in de aanpak voor landschap*
Landbouw en voedsel	*Er zijn nieuwe verdienmodellen m.b.t. klimaat, energie en korte ketens* *Gebiedsprojecten landbouw en natuur zijn volop in uitvoering waaronder veenweide, stikstof en natuurinclusieve landbouw* *Er is een kennisplatform natuurinclusieve landbouw* *Er is een jaarlijkse campagne boer - burger*	*Er is een toename van de biodiversiteit* *Er worden minder broeikasgassen uitgestoten* *De lokale en regionale milieudruk van de landbouw is verlaagd m.b.t. bestrijdingsmiddelen, watergebruik en stikstof depositie* *Er is meer begrip tussen landbouw en burger*

Circulaire economie, duurzaam leven	*Campagne Duurzaam Leven* *Platform Servicepunt Circulair en jaarlijks 5 Delende Dorpen* *Monitor Dalende ecologische Friese voetafdruk* *5 Duurzaam Leven projectinitiatieven* *Burgeronderzoekspanel Duurzaam Leven*	*Bewustwording en handelingsperspectief Friese burger is vergroot* *Inwoners delen spullen en diensten* *Burgers kiezen bewust voor duurzamere levensstijl* *Lagere ecologische footprint Friese burger*
Netwerk en participatie	*1 spreekbuis voor natuur en milieu* *Jaarlijks 200 adviezen/antwoorden* *Jaarlijks Grien Oerlis* *Jaarlijks 2 ledenbijeenkomsten en 10 Groen Lunches* *Aantal leden gegroeid met 10* *Community met 25.000 Friezen* *3 nieuwe burgerparticipatie samenwerkingsvormen*	*1 geluid vanuit natuur en milieu* *De aangesloten organisaties opereren effectiever* *Betrokkenheid burgers/aangesloten organisaties is vergroot* *Kennis bij aangesloten organisaties is vergroot*

1. Ontwikkelingen

1.1 Meerjarenplan 2021 – 2024

Het voorliggende plan is het meerjarenplan van de FMF. Het bevat de visie en missie van de FMF en de doelen en resultaten die we over 4 jaar willen hebben bereikt. Wij geven met dit plan richting aan ons handelen voor de komende jaren. Het is een toetsingskader voor onze activiteiten en gebruiken het voor de dialoog met partijen waarmee we willen samenwerken. Ook is het plan de basis voor de Meerjarenafspraken die we met de provincie Fryslân maken. Als input voor dit plan hebben we gebruik gemaakt van gesprekken die we met stakeholders hebben gevoerd en maken we gebruik van de evaluatie van het bureau Twijnstra en Gudde van het vorige Meerjarenplan (Evaluatie Friese Milieufederatie, 4 maart 2020). Een belangrijke aanbeveling was om meetbare doelformuleringen te hanteren, gekoppeld aan impact en rolneming van de FMF. In dit nieuwe meerjarenplan gebruiken we daarvoor het instrument van de Theory of Change (zie de bijlage).

1.2 Ontwikkelingen in de samenleving relevant voor Fryslân

Samen voor draagvlak

Opgaven voor de leefomgeving, waaronder herstel landschap, klimaatmaatregelen, energietransitie en woningbouw zullen in Fryslân fors en ingrijpend zijn. Er is grote behoefte in Fryslân om in samenwerking deze opgaven aan te pakken en daarbij het draagvlak in de samenleving te versterken. Ook in beleid en wet- en regelgeving is dit terug te zien in de nieuwe Omgevingswet waar participatie een belangrijke rol speelt. In de Omgevingsvisies van de provincie Fryslân en het bestuursakkoord is draagvlak voor de transitie op het gebied van energie en biodiversiteit een belangrijk uitgangspunt.

Biodiversiteit

Er is in Fryslân nog sprake van een neerwaartse of achterblijvende trend voor veel planten en dieren. Dit wordt inmiddels door velen als een urgent probleem ervaren. Helaas is de aanpak tot nog toe erg versnipperd en de impact nog onvoldoende. Dat komt mede door de complexiteit en kosten om grootschalig herstel te organiseren. Gelukkig zijn er initiatieven zoals het Friese biodiversiteitsherstelprogramma waarbij het natuurherstel in samenhang wordt opgepakt.

Landbouw en voedsel

Landbouw is afgelopen jaren onder het vergrootglas gelegd. Ook in Fryslân. De afstand tussen burger en boeren is vergroot. De boeren krijgen met vele opgaven te maken waarvan de samenleving verwacht dat zij die oplossen. Denk bijvoorbeeld aan stikstofemissies terugdringen, kringlopen sluiten, herstel biodiversiteit, reductie van CO2-uitstoot uit veenweidegebieden. Tegelijkertijd is het belangrijk dat boeren een duurzaam toekomstperspectief kunnen ontwikkelen om deze opgaven aan te kunnen gaan. Daarbij gaat het niet alleen om de primaire producenten: de hele agrofood-keten zal mee moeten gaan met deze transitie. Onderdeel van de keten is de consument.

Landschap en leefomgeving

De druk op het Friese landschap is groot. Onder meer door opgaven op het gebied van woningbouw, energie, klimaat, en landbouw. De kwaliteiten van het Friese landschap staan onder druk, waaronder de diversiteit van de verschillende landschappen. In toenemende mate is er behoefte aan sturing en regie om de kwaliteiten te behouden. De Friese burger is sterk betrokken bij de kwaliteit van zijn

leefomgeving. Zij willen worden gehoord en betrokken bij de discussie over de toekomst van het Friese landschap. We zien ook heftige reacties van burgers op veranderingen in zijn en haar leefomgeving. Polarisatie ligt op de loer.

Energie en klimaat
Alhoewel de doelen van het Klimaatakkoord ver voor ons liggen, zullen de consequenties op korte termijn zichtbaar zijn. En de tijd dringt. Het zal nog een hele opgave worden om breed draagvlak te krijgen onder de Friese bevolking voor energieopwekking, van het aardgas af, energiebesparing en eigenaarschap van de omgeving bij duurzame opwek. Er liggen kansen voor landbouw, natuur en landschap om een bijdrage te leveren aan het vastleggen van CO2 en daarmee aan de CO2 doelstellingen. In toenemende mate ervaren we de effecten van klimaatverandering: droge en hete zomers en zware en intensieve regenbuien zijn hiervan voorbeelden. Dit heeft impact op de leefbaarheid in Fryslân (hittestress) en veroorzaakt schade aan landbouw en natuur (verdroging). Klimaatadaptatie, zoals Klimaatbuffers, zal in toenemende mate een belangrijk item worden.

Corona
Niemand die de Corona pandemie in 2020 had zien aankomen en zeker niet de impact die het heeft op de samenleving en het economisch verkeer. Dat Corona en de daarbij behorende neveneffecten daarmee ook van grote betekenis zal zijn voor de transitie naar een duurzame samenleving moge duidelijk zijn. Het heeft invloed op de wijze van samenwerken, onze mobiliteit, gebruik van digitale middelen, investeringsbereidheid van overheden, bedrijven en consumenten. Of en op welke wijze dit invloed heeft, zal de komende jaren moeten uitwijzen.

1.3 Kansen en bedreigingen
Samengevat zien we de volgende kansen en bedreigingen:
Er is op dit moment op heel veel fronten beweging als het gaat om de aanpak van klimaatverandering en het herstel van de biodiversiteit. Er zijn vele initiatieven en het heeft een hoge maatschappelijke prioriteit. Echter de opgaven zijn complex en het zal een hele toer worden om de energie erin te houden. Met de economische recessie en de corona crisis zullen, wanneer we niet op passen, de prioriteiten verschuiven. Er liggen voor de FMF veel kansen en het is belangrijk om te focussen op die zaken waar wij de meeste impact kunnen genereren.

2. Visie, missie en ambities van de FMF

2.1 Onze missie

Wij werken al meer dan 45 jaar aan een mooie en duurzame provincie: een rijke biodiversiteit, een mooi landschap en een gezonde leefomgeving voor mens, plant en dier. We zetten ons met hart en ziel in voor een duurzame ontwikkeling van de provincie Fryslân. Dit is onze missie en daar willen we de komende jaren hard aan blijven werken.

Als intermediaire organisatie slaan we bruggen tussen onze aangesloten organisaties, de Friese overheden, bedrijven en de Friese burger. In totaal vertegenwoordigen we 38 aangesloten organisaties en via deze organisaties meer dan 95.000 Friezen. Wij zijn een agendasettende, proactieve netwerkorganisatie met de voeten in de Friese samenleving en met een landelijk dekkend netwerk van Natuur en Milieufederaties. Daarmee kunnen we schakelen tussen lokale en landelijke thema's en creëren we impact.

2.2 Visie

Voor een duurzaam bestaan van mens en natuur zijn er op de middellange termijn drie grote opgaven in Fryslân:

1. De neergang van de biodiversiteit te stoppen en te komen tot herstel.
2. Het tegengaan van klimaatverandering en de gevolgen hiervan.
3. Het behoud en ontwikkeling van de (omgevings)kwaliteiten van Fryslân.

Om deze opgaven te voltooien zijn fundamentele keuzes nodig, die zullen leiden tot een wezenlijke transitie in de samenleving.

De FMF wil aanjager zijn van deze transitie en ziet het als taak hiervoor draagvlak en een gevoel van urgentie te creëren met en voor al onze samenwerkingspartners. Wij vertalen onze ambitie in concreet handelingsperspectief waarbij we zoveel mogelijk impact realiseren. We steken in op die activiteiten waarmee we het verschil kunnen maken. Dit doen we zoveel mogelijk vanuit de netwerkgedachte: samen met burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden. Waarbij we samenwerken om de opgave te realiseren en impact creëren.

2.3 Kernwaarden

De FMF heeft de volgende kernwaarden:

- Waardering voor milieu en mens.
- Maatschappelijk betrokken: midden in de maatschappij en door middel van samenwerking gericht op het maatschappelijk belang waar mee we zoveel mogelijk impact willen realiseren.
- Oplossings- en ontwikkelingsgericht: werkwijze gebaseerd op feiten en gericht op dialoog en samenwerking; Daarbij willen we Dromen, Durven en Doen.

3 Onze rol en netwerk

3.1 Versneller van de transitie

De FMF ziet voor zichzelf een rol weggelegd als aanjager en versneller van de transitie naar een duurzame samenleving. Dit doen we door het volgende:

- Agendabepalen. We agenderen onderwerpen en komen met voorstellen hoe dit verder in te vullen. We zetten het onderwerp op de politieke agenda en creëren draagvlak. De FMF vertegenwoordigt daarbij een grote variëteit aan mensen en organisaties die meer dan gemiddeld omgevingsbewust zijn. Deze groep heeft gemeen dat zij opkomt voor een diversiteit aan belangen op het gebied van de natuur, het landschap, biodiversiteit en een duurzame omgang met onze aarde. De FMF ziet het als haar taak om, aangezien de natuur en het milieu geen stem en geen financiële middelen heeft, om deze belangen op goede wijze te vertegenwoordigen en een stem te geven vanuit de natuur en milieubeweging. Deze stem laten we gelden in de buitenwereld en in de politieke arena.

- Ondersteuning. De leden van ons netwerk ondersteunen wij bij hun activiteiten. Daarbij proberen we in gemeenschappelijkheid zaken op te pakken, maar kunnen we ook individueel helpen. Vanuit onze netwerkstructuur maken we verbinding tussen partijen, proberen knelpunten op te lossen en adviseren hen op het gebied van inhoud en proces. We ondersteunen verder koplopers. Deze koplopers of pioniers zijn de voorlopers op de middengroep die wel wil veranderen, maar niet weet hoe. We ontwikkelen initiatieven om de pioniers te helpen en om het initiatief voor het voetlicht te brengen bij anderen.

- Ontwikkelen en activeren. We ontwikkelen zelf nieuwe initiatieven, komen met oplossingen en bieden daarmee voor onze leden, inwoners van Fryslân en bedrijven handelingsperspectief. We zijn niet bang om vuile handen te maken en willen het voortouw nemen in de discussie. We ontwikkelen voorstellen en voeren pilots uit om te testen of onze aanpak werkt en om ervan te leren. Zodra een initiatief gemeengoed wordt trekken we onze handen terug of dragen het over. Onze rol zit in de voorfase. We zijn geen uitvoerende organisatie.

- Lobby. Waar nodig verbeteren we de randvoorwaarden voor de transitie. Dat betekent een lobby op wetgeving, regels, beleid en/of het bewerken van de markt. Dit kan ook indirect via onze landelijke koepel. Als het niet anders kan, zullen we via de juridische weg proberen de handhaving en naleving van de randvoorwaarden af te dwingen. Dit is voor ons de laatste strohalm en doen we alleen als het effectief is.

Transitiemanagement

Sleutelbegrip zal de komende jaren de term "transitie" zijn. Agenderen is niet voldoende. Het is vooral zaak dat er wat gebeurd en dat dit volhoudbaar is. Het gaat om het aanjagen dan wel (bij)sturen van een lange termijn maatschappelijk transformatieproces door de FMF. Er zijn vele partijen en bewoners die wel wat willen doen, maar niet weten hoe en met wie en binnen een gezamenlijke context. De FMF zal de komende periode sterk sturen op transitiemanagement om daarmee zoveel mogelijk impact te creëren.

Onderdelen van transitie zijn de volgende:

- *Agenderen: het ontwikkelen van een transitie-agenda en transitiepaden ontwikkelen van bredere coalities en netwerken.*
- *Experimenteren: het opzetten en uitvoeren van transitie-experimenten/pilots en het mobiliseren van netwerken via acties.*
- *PDCA-cyclus: het monitoren, evalueren en leren van experimenten op basis waarvan aanpassingen plaatsvinden van visie, agenda en coalities.*
- *Proces: het structureren van de visieontwikkeling, ontwikkelen van participatieprocessen en het opzetten/inrichten daarvoor van een transitieomgeving.*

Een voorbeeld hiervan is de lange termijn agenda die we met zijn allen aan het ontwikkelen zijn op het gebied van biodiversiteit. Inmiddels hebben we meer dan 200 biodiversiteitsinitiatieven in Fryslân geïdentificeerd, variërend van hele lokale initiatieven (bijenweides) tot hele grote (Grutto aanvalsplan). Wij gaan deze initiatieven waar mogelijk ondersteunen en met elkaar verbinden en komen met voorstellen hoe het eventueel nog beter kan.

Deze vorm van werken is uitgangspunt voor het handelen van de FMF en komt terug in onze Meerjarenprogrammering.

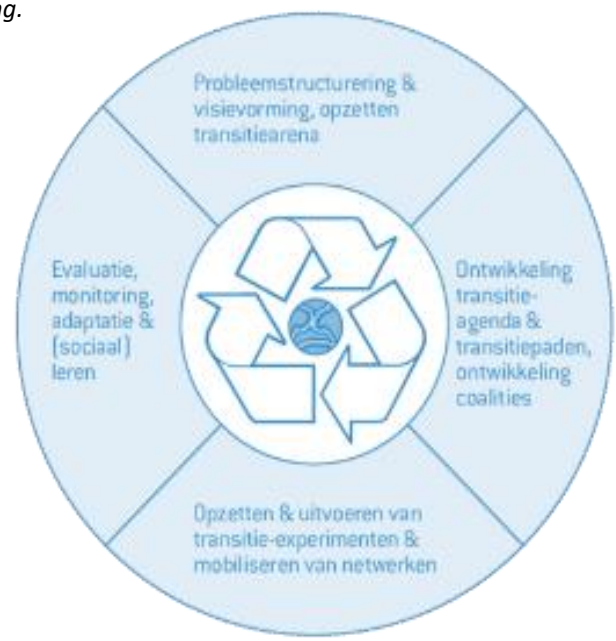

3.2 Van project- naar netwerkorganisatie

In de vorige Meerjarenvisie is aangekondigd dat, om meer impact te kunnen creëren, we ons willen ontwikkelen van een projectorganisatie naar een netwerkorganisatie. Met een netwerk van organisaties, enthousiaste burgers, bedrijven en overheden hebben we de ambitie om een brede (duurzaamheids)beweging te creëren en daarmee de verandering in gang te zetten. Onze rol daarbij is vooral die van agenderen, aanjagen en faciliteren. Uitvoerend werk pakken we zoveel mogelijk met anderen op, zoals Landschapsbeheer of IVN. Projecten gebruiken we vooral om ons verhaal kracht bij te zetten en concreet handelingsperspectief te kunnen bieden.

3.3 Achterban en netwerk

Sinds de oprichting in 1972 is de FMF een koepel geweest van de meeste natuur- en milieuorganisaties in Fryslân. Deze organisaties zijn vaak al jaren bij de FMF aangesloten en participeren in meer of mindere mate actief. We hebben afgelopen jaren stevig ingezet op het verbreden van onze leden. Dat heeft geresulteerd in een mooie groei van diverse organisaties, zoals Noordenwind en de BFVW. Daar zijn we heel blij mee. Anderzijds zien we dat ons informele netwerk sterk verbreed met diverse organisaties, experts en geïnteresseerden. Ook allerlei personen die zichzelf niet in de vorm van een organisatie hebben verenigd hebben de verbinding met ons gemaakt. We willen de komende periode deze informele wijze van samenwerken verder uitbouwen, onder meer door samen te werken op basis van inhoud en minder vanuit de positie. We hebben het dan over 'ons netwerk'. Dit is als volgt opgebouwd:

- Aangesloten organisatie: is een formeel aangesloten organisatie die invloed heeft op het beleid van de FMF en die de FMF formeel kan vertegenwoordigen.
- Samenwerkingspartners: zijn partijen waarmee FMF in het netwerk samenwerkt. Vaak op basis van inhoud en niet structureel. We werken met hen samen in het netwerk, binnen projecten, maar soms ook om te komen tot een standpunt of oplossingsrichting.
- Supporter: persoon of organisatie die de FMF een warm hart toedraagt, maar geen formele aansluiting wenst. Wij maken wel een verbinding met onze supporters.

Wij zetten de komende 4 jaar in op de binding met de Friese burger via onze communities, campagnes en via nieuwe samenwerkingsvormen zoals de denktank Duurzame Denkers. Met onze aangesloten organisaties werken we nauw samen en ondersteunen deze onder meer via ons servicepunt.

FMF als netwerkorganisatie

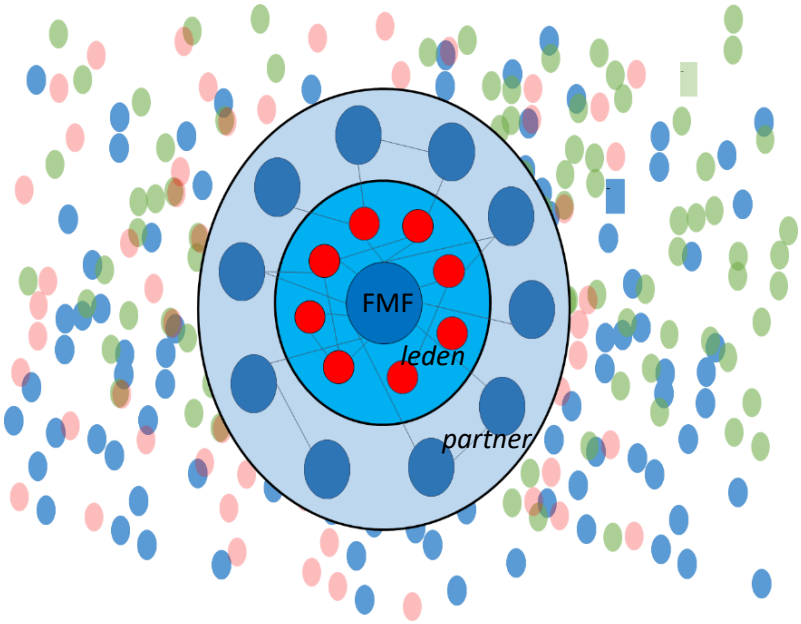

3.4 Governance

De FMF werkt met een bestuur en de Raad van toezicht als toezichthouder. Uit een evaluatie in 2018 kwam naar voren dat deze structuur goed werkt. Er is vanuit de leden wel meer behoefte aan meer inhoudelijke betrokkenheid. Daarvoor zijn (tijdelijke) werkgroepen in het leven geroepen en vinden er jaarlijks ledenbijeenkomsten plaats. Dit gaan we de komende jaren continueren. Wel zullen we steeds meer, vanuit onze netwerkgedachte, de scheiding tussen aangesloten organisatie, samenwerkingspartner en supporter laten varen en bijeenkomsten openstellen voor alle betrokkenen. Een voorbeeld hiervan is de Groenlunch. Ook gaan we experimenteren met nieuwe vormen van participatie. De Omgevingswet geeft ons daarvoor goede handvaten.

3.5 Interne organisatie

Afgelopen jaren hebben we in het kader van de vorige Meerjarenvisie stevig geïnvesteerd in de organisatie: we hebben een aantal "thematrekkers" aangetrokken: boegbeelden voor een specifiek thema: verantwoordelijk voor de transitie(agenda) en verantwoordelijk voor om de samenhang tussen de werkzaamheden te bewaken. Uitvoerend werk besteden we zoveel mogelijk uit bij samenwerkingspartners of ZZP-ers. We zullen de komende jaren blijven investeren in de organisatie en het personeel. Het gaat daarbij onder meer om de zichtbaarheid en het strategisch vermogen. We gaan uit van de huidige omvang van de organisatie waarbij mogelijke groei in de vorm van zzp-inhuur of detachering vanuit samenwerkingspartners wordt vormgegeven. De thematrekkers van de FMF zijn 'Koplopers in transitie'. Zo willen we erkend en herkend worden.

Voor de huidige en toekomstige medewerkers van de FMF geldt dat we in staat zijn om te dromen, te durven en te doen. Van hen wordt verwacht dat zij de volgende basiskwaliteiten hebben:

- Gedreven: een zeer sterke intrinsieke motivatie op basis van de ambitie.
- Bedreven: niet alleen kundig maar ook deskundig, op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen.
- Grensverleggend: voortdurend op zoek naar nieuwe invalshoeken en verbeteringen, agenderend.
- Verbindend: leidt en begeleidt processen zodat partijen verbonden worden.

3.6 De Natuur en Milieufederaties

De 12 individuele Natuur en Milieufederaties hebben zich verenigd in het landelijke samenwerkingsverband De Natuur en Milieufederaties. Deze landelijke organisatie heeft een drietal doelen:

- Onderling verbinden en versterken van de 12 aangesloten federaties.
- Gezamenlijke voeren van lobby en belangenbehartiging op landelijke niveau.
- Op landelijk of bovenregionaal niveau gelden en projecten acquireren en vervolgens wegzetten richting de betreffende aangesloten federaties inclusief de aansturing en verantwoording hiervan.

Het unieke van de 12 Natuur en Milieufederaties is dat zij in staat zijn landelijk beleid en projecten te vertalen naar het niveau van de lokale omgeving: 'van staat tot straat'. Daarbij zijn we samenwerkingspartner van landelijk opererende 'groene' organisaties als Greenpeace, Natuur & Milieu en Milieudefensie terwijl we nadrukkelijk onze wortels en verbindingen in onze eigen provincie houden. Om deze unieke rol te kunnen bestendigen zullen wij het samenwerkingsverband sterker maken en nadrukkelijker profileren en positioneren. FMF investeert in projecten die provinciegrens overschrijden om juist binnen de provincie meer impact te kunnen maken. Een

voorbeeld daarvan is het Klimaatakkoord. Jaarlijks wordt een landelijke impactmeting uitgevoerd. Deze gebruiken wij ook voor onze eigen monitoring van onze activiteiten.

3.7 Communicatie en campagnes

We hebben hoge ambities. Daar hoort een uitgekiende profilering en communicatiestrategie bij. We doen heel veel als FMF, werken veel samen met andere partijen, jagen aan, leveren resultaten maar dragen dit niet altijd optimaal uit. Onze zichtbaarheid is gegroeid en deze lijn gaan wij verder doortrekken. De FMF beschikt over een scala aan (social) media- en netwerkwerkkanalen. Hier gaan we intensiever mee werken. Onze social community groeit en telt inmiddels 17.000 leden. Dit is een belangrijk interactie medium met de Friese burgers. Dit medium gaan we verder ontwikkelen. De FMF heeft veel ervaring met publiekscampagnes die bijdragen aan inzicht en ander gedrag. Dit instrument om de duurzame transitie te versnellen gaan wij extra inzetten. Ook dit zal bijdragen aan nog meer zichtbaarheid in de social (media) en nog meer verbinding met de Friese burgers.

Daarbij gebruiken we de volgende indicatoren:

Indicator FMF Corporate	2019	Ambitie 2024
Omvang achterban: aantal aangesloten groepen	42	52
Aantal bezoekers van corporate en campagne website	25.000	40.000
Nieuwsbrief abonnees (totaal)	3.000	4.000
Aantal volgers social media	17.019	25.000
Aantal weergaven website/social media	1.871.695	2.000.000
Aantal keer in de digitale media[1]	207	300
Aantal georganiseerde bijeenkomsten	10xGroenlunch, 6xGrienOerlis 2x netwerkbijeenkomsten	10xGroenlunch, 6xGrienOerlis 2x netwerkbijeenkomsten 4 themabijeenkomsten (RES, landbouw, natuur, veenweide)
Aantal bezoekers aan zelf georganiseerde bijeenkomsten	1000	1500
Aantal campagnes	4	5

[1]Dit betreft de digitale media-aandacht voor de FMF als corporate organisatie en is exclusief de berichten die gaan over FMF-projecten, maar niet de FMF expliciet benoemen.

3.8 Global Goals

In 2015 heeft de VN 17 ambitieuze doelen voor duurzame ontwikkeling vastgesteld: de Global Goals. We gebruiken deze global goals als kader voor ons handelen. Het voordeel is dat wij samen met onze partners een gemeenschappelijke taal spreken en koppelingen kunnen maken tussen de verschillende goals.

4 Meerjarenprogrammering

4.1 Ambities en thema's

Er zijn 3 ambities die leidend zijn voor de agenda waar we de komende 4 jaar aan werken. Daarbij gebruiken we 2030 als ijkpunt:

Klimaataanpak
Fryslân ligt in 2030 op schema om de doelstelling van het Klimaatakkoord: dat wil zeggen dat we in Fryslân een reductie van de CO2-uitstoot van 49% ten opzichte van 1990 hebben bereikt. Daarbij zijn er maatregelen genomen om ons beter aan de klimaatveranderingen aan te passen en minder schade voor mens en natuur te laten optreden. Er is breed draagvlak voor de te nemen maatregelen en gedeeld eigenaarschap als het gaat om de energietransitie. Kansen die de transitie met zich meebrengen pakken we op. Hiervan profiteert de gehele Friese samenleving.

Herstel biodiversiteit
De trend van de dalende achteruitgang van de biologische diversiteit in Fryslân willen wij in 2030 tot staan brengen. We zetten ons in om wonen, werken en recreëren in balans te brengen met de natuur, zodat er een samenhangend en gezond (eco)systeem ontstaat met een hoge diversiteit aan typische landschappen met bijbehorende soorten. Er zijn in Fryslân veel en samenhangende maatregelen genomen waardoor we de achteruitgang van de biodiversiteit is gestopt en er robuuste ecosystemen zijn ontstaan die tegen een stootje kunnen.

Behoud en ontwikkeling omgevingskwaliteit
Wij wonen, recreëren en werken in 2030 in een zodanige mooie provincie, dat de Friese burger trots is op zijn leefomgeving en dat deze omgeving toekomstbestendig, veilig, gezond en aantrekkelijk is. De Omgevingskwaliteit van Fryslân is zodanig sterk en duurzaam, dat zij geen problemen kent met zaken als klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie. Wij zien deze onderwerpen als een kans.

Onze ambities vertalen we naar 6 (transitie)thema's. Binnen alle thema's komen de 3 ambities terug, waarbij de accenten soms wat verschillen.

1. Klimaat en energie
2. Biodiversiteit en natuur
3. Omgevingskwaliteit
4. Landbouw en voedsel
5. Circulaire economie, duurzaam leven
6. Netwerk en participatie

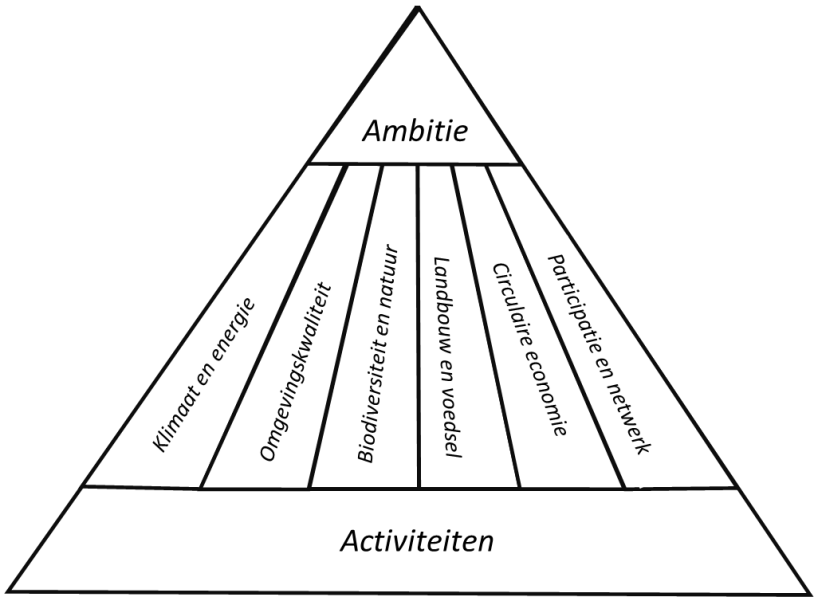

Bovenstaand schema geeft aan hoe de verbinding is tussen onze ambitie(s) en activiteiten die de FMF uitvoert. Hieronder hebben we deze transitiethema's uitgewerkt. Daarbij gaan we in op de activiteiten die we komende 4 jaar uitvoeren, de resultaten die we bereiken en het uiteindelijke effect voor de lange termijn. Bij elk thema staan we stil bij de mijlpalen voor de komende tijd en de bijdrage die geleverd wordt aan de global goals.

4.2 Klimaat en energie

Het (transitie)thema is gericht op het aanjagen en ontwikkelen van initiatieven gericht op energieopwekking en energiebesparing. We kijken daarbij niet alleen naar de opbrengst in termen van Petajoules maar gaan steeds meer sturen op het terugdringen van de CO2-uitstoot. We vinden het belangrijk dat er draagvlak is voor de energietransitie en dat deze de komende jaren wordt versneld. Een belangrijk aandachtspunt zal zijn dat er een goede balans is tussen energieopwekking en de landschappelijke inpassing en de impact op de Friese biodiversiteit. In onze aanpak zullen we deze onderdelen altijd met elkaar verbinden. We ontwikkelen innovatieve projecten zoals de Energietuinen en agenderen onderwerpen zoals de inzet van waterstof.

We zetten de komende jaren in op een breed gedragen Regionale Energiestrategie (RES) en gaan een actieve rol spelen in de uitvoeringsorganisatie. Samen met gemeenten, de Friese Energie alliantie en energie-initiatieven. We gaan ervan uit dat er de komende jaren een werkend CO2 handelsplatform zal zijn opgezet door de Natuur en Milieufederaties. We dragen projecten aan en ondersteunen deze waar mogelijk. De opgedane kennis gaan we breed onder de aandacht brengen via kenniscafe's.

Mijlpalen:
2021 RS 1.0 vastgesteld en uitvoeringsorganisatie gereed
Samenwerkingspartners:
Provincie Fryslân, Friese gemeenten, Friese Energie Alliantie, Ûs Koöperaasje, Platform CO2 neutraal, energie-initiatieven, Natuur en Milieufederaties, netwerkbeheerders, FSFE, aangesloten organisaties.

Activiteit:	**Output:**	**Effect:**	**Impact:**
Monitoring jaarlijks voortgang CO2 reductie Uitvoeren Publiekscampagne Input Regionale Energie Strategie natuur en landschap Ontwikkelen van innovatie- en pilotprojecten Ondersteunen van stakeholders bij uitvoering van projecten Ontwikkelen van projecten emissiereductie veenweide en koolstofvastlegging Ontwikkeling methodieken SNK	Jaarlijkse (CO2) Monitor Fryslân 10 Publicatie(s) FMF Publiekscampagne Gedragen Uitvoeringsagenda Regionale Energie Strategie en jaarlijks bijstelling (1.0, 2.0 en verder) 5 gerealiseerde projecten en Kennis Café t.b.v. delen van kennis projecten Klimaat & Energie Ondersteuningsstructuur voor lokale initiatieven 3 nieuwe methodieken SNK	Burgers, Bedrijven, Overheden hebben een toegenomen bewustzijn (Sense of Urgency) en handelingsperspectief Voortgang emissiereductie wordt gemonitord en gemeenten en provincie passen hun aanpak indien nodig aan Draagvlak van aangesloten organisaties voor RES Energiegemeenschappen zijn eigenaar van hernieuwbare opwek, hebben een actieve marktrol en benutten voordelen Vrijwillige koolstofmarkt functioneert	Er is een substantieel lagere CO2-uitstoot Aandeel duurzame energieopwekking en energiebesparing is fors gegroeid Er is draagvlak voor de energietransitie, projecten worden gemakkelijker en sneller gerealiseerd Duurzame energie is zorgvuldig ingepast in het landschap met aandacht voor omgeving (mensen) en natuur

4.3 Biodiversiteit en natuur

Uit een in 2020 uitgevoerde inventarisatie van de FMF bleek dat er in Fryslân vele initiatieven zijn om biodiversiteit te herstellen. Het blijkt dat veel Friezen nauw betrokken zijn bij de Friese natuur. Er zijn veel Friezen lid van een natuurorganisatie, van de BFVW en de kranten staan vol met artikelen over de achteruitgang van de Friese natuur. Het gaat gelukkig niet alleen maar slecht met de natuur. Er zijn ook lichtpuntjes, zoals het herstel van natuur in natuurgebieden. Waaruit blijkt dat het ook kan. Het is vooral een zaak van willen.

In toenemende mate zoeken partijen elkaar op om gezamenlijk de Friese biodiversiteit te herstellen. Voorbeelden hiervan zijn Natuer mei de Mienskip, Kening (fan e Greide), Silence of the Bees en het Grutto Aanvalsplan. De inzet van de FMF is erop gericht om deze initiatieven te helpen: wij verbinden partijen en komen zelf met voorstellen. Ook koppelen we de natuuropgave met opgaven op het gebied van klimaat en energie, zoals in de veenweidegebieden. Komende jaren gaan we aan de slag met het provinciale biodiversiteitsherstelprogramma. Dit is voor ons het gezamenlijke vertrekpunt of toetssteen. Ook is de samenwerking met Natuer mei de Mienskip voor ons van belang: we koppelen dit met burgerinitiatieven. Ook zien we kansen op bedrijventerreinen en openbaar groen.

Mijlpalen:
2021 Vaststellen biodiversiteitsherstelprogramma & 2022 Provinciale uitrol Natuer mei de Mienskip

Samenwerkingspartners:
Natuurbeherende organisaties, LTO, Wetterskip Fryslân, het Friesch Grondbezit, bedrijven, gemeenten, dorpsbelangen, agrarische natuurverenigingen, provincie Fryslân, Landschapsbeheer Friesland en andere aangesloten organisaties, Hogeschool Van Hall, Mar en Klif, Silence of the Bees en IVN, Olterterppartners, Kening, Natuur en Milieufederaties

Activiteit:
Trekken van pilotprojecten NmdM

Uitvoeren van voorbeeldprojecten bedrijven en biodiversiteit

Burgers stimuleren om met natuur aan de slag te gaan

Ondersteunen van initiatieven biodiversiteitsherstelpro-gramma

Implementatie Grutto aanvalsplan

Uitvoeren van Plan Boom en stimuleren burgers om zelf bomen te planten

Bied een platform aan rond biodiversiteit met andere stakeholders

Uitvoeren van een communicatiecampagne biodiversiteit

Output:
Vastgestelde werkwijze natuuraankoop en inrichting

Platform biodiversiteit/ondersteu ningsstructuur

2 pilotprojecten NmdM loopt

2 voorbeeldprojecten bedrijven en biodiversiteit

500 burgerinitiatieven natuur

4000 ha ingericht conform Gruttoaanvalsplan

1 campagne

Effect:
Bewustwording burger m.b.t. biodiversiteit is vergroot

Handelingsperspectief voor burger m.b.t. natuur

Bedrijven gaan aan de slag met natuur

Er zijn meer bomen aangeplant

Gronden van overheden herbergen een hogere biodiversiteit

Er is toekomstperspectief voor de Grutto

Impact:

Provinciebreed herstel biodiversiteit

Herstel biodiversiteit op gronden van de overheden

Versnelling NNN

Hogere biodiversiteit, landschapsherstel en voor klimaatherstel door aanplant bomen

Burgers zijn meer en actiever betrokken bij het herstel van de biodiversiteit

4.4 Omgevingskwaliteit

De Omgevingskwaliteit van Fryslân staat onder druk: woningbouw, energie en landbouw. Daardoor is het onbehagen van de Friezen over de achteruitgang van de kwaliteit van het landschap toegenomen. Het onderwerp “Landschapspijn” is nog steeds actueel. Komende jaren zullen er discussies plaatsvinden over onder meer de Lelylijn, wel of niet nieuwe woningen en waar en ontwikkeling van het agrarisch landschap. Ook de effecten van klimaatverandering zullen impact hebben op de leefbaarheid van Fryslân. Te denken valt aan hittestress in dorpen en steden.

Bij dit transitiethema betrekken we onze aangesloten organisaties en de Friese burger. We geven hen een stem in de maatschappelijke en politieke arena. We komen zelf met voorstellen hoe je de omgevingskwaliteit kunt herstellen. We voeren waar mogelijk zelf projecten uit en ondersteunen lokale initiatieven. Een mooi voorbeeld hiervan is het programma Donkerte langs de Waddenkust of de zwerfafvalcampagne. We ontwikkelen met onze partners een samenhangende visie en aanpak die we gebruiken in discussies met de provincie, gemeenten en ondernemers.

De Omgevingswet en het jaar van het Landschap zijn voor ons handvatten om de discussie te voeren. We helpen onze aangesloten organisaties bij de implementatie van de Omgevingswet.

Mijlpalen:
2021 Omgevingswet
2021 jaar van het landschap
2022 Arcadia de eerste triënnale LF2028
2023 nationale 'Landschapstriënnale'/Waddengebied

Samenwerkingspartners:
Natuurbeherende organisaties, provincie Fryslân, Landschapsbeheer Friesland, gemeenten, Natuur en Milieufederaties, Nederland Schoon, IVN, Fries museum

Activiteit:	**Output:**	**Effect:**	**Impact:**
Coördinatie activiteiten Nacht van de Nacht Uitwerking Platform donkerte Waddenkust Advisering provincie m.b.t. natuur, RO en veenweide Implementatie Omgevingswet Experimenteren met nieuwe vormen hoe met landschap om te gaan Ondersteuning burgers m.b.t. zwerfafval	Er is een ondersteuningsstructuur voor de achterban Er is een Friese Landschapsvisie Er zijn 5 innovatieve concepten ontwikkeld m.b.t. energie, bedrijventerreinen en veenweide 50.000 burgers zijn actief bezig om het landschap te verfraaien	Het landschap is aantrekkelijker en gevarieerder geworden Omgevingskwaliteit is onderdeel van gebiedsprocessen, beleidsplannen overheid Er is grote waardering bij inwoners van Fryslân voor kwaliteit Fries Landschap Burgers worden vroegtijdig betrokken bij planprocessen	Mooier en schoner Fries landschap Draagvlak bij burgers voor Landschap neemt toe

4.5 Landbouw en voedsel

In de provinciale landbouw brief van 2017 heeft de provincie het voornemen uitgesproken dat alle boeren in Fryslân natuurinclusief zouden werken in 2025. Om dat te kunnen bereiken is het van belang dat boeren die gaan overstappen gegarandeerd een duurzaam verdien model krijgen, ook op de lange termijn. Onze inzet de komende jaren zal er mede op gericht zijn dat er betaald gaat worden voor ecosysteemdiensten die de natuurinclusieve landbouw levert, zoals bijvoorbeeld het vastleggen van koolstof in de bodem, verminderde stikstofuitstoot, hoger waterpeil (in veengebieden), verbeterde grondwaterkwaliteit (door afname van onder andere kunstmest en bestrijdingsmiddelen), hogere biodiversiteit, etc. Het betalen voor ecosysteemdiensten ziet de FMF als een stap op weg naar een true costs economie, waarbij ook de impact op natuurlijk en sociaal kapitaal wordt berekend in de kostprijs. We ontwikkelen samen met (koploper)boeren verdienmodellen op het gebied van klimaat, energie, biodiversiteit, bodem en water en kortere ketens en delen deze kennis met anderen. Met onze publieksactiviteiten dragen we bij aan meer waardering van burgers voor de koploperboeren en de meerwaarde van hun producten.

Afgelopen jaren stond bij een aantal programma's zoals veenweide, natuurinclusieve landbouw en voedsel vooral in het teken van het experimenteren, uitvoeren van pilots en het ontwikkelen van kennis. De focus van de FMF zal komende jaren meer liggen op het aanjagen daarvan en het verbinden met thema's als klimaat en energie.

Onze inzet is de volgende:
- We verbinden op gebiedsniveau natuur, landbouw, burgers en andere belangrijke stakeholders. We gaan met elkaar het gesprek aan en komen met voorstellen en oplossingen. We wisselen onderling kennis uit.
- We zijn trekker van initiatieven die de gebiedsprojecten ondersteunen zoals het ontwikkelen van verdienmodellen voor boeren op het gebied van natuur, energie, klimaat en landschap.
- We starten gebiedspilots op. Pakken deze integraal op, maar dragen deze over wanneer deze in de uitvoering komen.
- We lobbyen en participeren in landelijke en provinciale overlegorganen, signaleren kansen en maken verbinding met de diverse programma's.
- We gebruiken onze communicatiekanalen om successen met elkaar te delen.

Mijlpalen:
2021 Vaststellen provinciale landbouwvisie
2023 Invoering GLB

Samenwerkingspartners:
Provincie Fryslân, koploperboeren, agrarische collectieven, LTO, Dairy Campus, Living Lab Natuurinclusieve landbouw, Van Hall, Kening, Fryske Grûnbank, Friese voedselbeweging, Programma Feangreide, Natuur en Milieufederaties

Activiteit:	Output:	Effect:	Impact:
Input leveren aan stikstof, veenweide en landbouwagenda Trekker pilot (gebieds)projecten Stikstof, veenweide, NIL Ontwikkelen nieuwe verdienmodellen landbouw Opzetten pilotprojecten agroforestry Ontwikkelen en uitvoeren campagne landbouw – burger Opzetten kennisplatform agroforestry/bodem Verzelfstandigen van publiekscampagne	Er is een kennisplatform NIL Er is een jaarlijkse campagne boer – burger Pilotprojecten verdienmodellen m.b.t. klimaat, energie en korte ketens: 3 NIL, 5 agroforestry, 5 dorps/stadsboeren Instrumentarium om pilots uit te voeren ten behoeve van gebiedsprocessen Netwerk van 200 ambassadeur boeren Monitor Landbouw en Voedsel	Kennis bij boeren over impact biodiversiteit is vergroot De helft van de Friese veeboeren is natuurinclusief Afstand boer – burger is verkleind Integrale aanpak van problematieken in de landbouw (Biodiversiteit, klimaat, N2, Fosfaat, waterkwaliteit etc.) Samenwerking natuurorganisaties en landbouw is verbeterd Voor Friese boeren zijn er breed beschikbare verdienmodellen gekoppeld aan natuur, klimaat en korte ketens	Toename van de biodiversiteit Er worden minder broeikasgassen uitgestoten en meer CO2 vastgelegd De lokale en regionale milieudruk van de landbouw is verlaagd m.b.t. bestrijdingsmiddelen, watergebruik, N2 depositie en afname van vervoerskilometers Meer waardering van burgers voor de koploperboeren en de meerwaarde van hun producten

4.6 Circulaire economie en duurzaam leven

Fryslân bruist van de kansen om groen herstel en de transitie naar een duurzame circulaire economie voor elkaar te krijgen. Samen met de Friese burgers. Enerzijds omdat de Friese burgers groot belang hechten aan de kwaliteit van hun leefomgeving, zich mee-verantwoordelijk voelen hiervoor en zich hiervoor inzetten via autonomie, zelfredzaamheid en samenwerkingsvormen. Anderzijds omdat de Friese burgers grote waarde toekennen aan natuur en landschap en rust en ruimte in Fryslân.

Hier ligt dus een uitstekende basis om burgers actief aan de slag te krijgen met het verduurzamen van het eigen leven. Mensen kunnen makkelijker hun gedrag veranderen als de duurzame keuze aansluit bij hun dagelijkse gewoontes of wensen en dat is hier het geval.

Het (transitie)thema Duurzaam Leven en Circulaire Econome zet in op het benutten van deze kans om de transitie naar een duurzamere samenleving te versnellen. De insteek daarbij is dat burgers goed in beweging te brengen, mits de boodschap hoopvol is en de handelingsperspectieven gevarieerd zijn en binnen het handelingsbereik liggen. Het thema jaagt Duurzaam Leven initiatieven aan, vergroot eigenaarschap op duurzaamheid en stimuleert de deeleconomie.

Mijlpalen:
Jaarlijks: week van de Circulaire economie
Jaarlijks: Earth Overshoot Day

Samenwerkingspartners: provincie Fryslân, Friese gemeenten, Vereniging Circulair Fryslân, NDC, Netwerk Duurzame dorpen, Servicepunt Circulaire economie, gezamenlijke Natuur en Milieufederaties.

Activiteit:	**Output:**	**Effect:**	**Impact:**
Uitvoering campagne Duurzaam Leven Aanjagen deeleconomie Toepassen tool om voetafdruk te meten Aanjagen Duurzaam Leven projectinitiatieven	Campagne Duurzaam Leven Platform Servicepunt Circulair en jaarlijks 5 Delende Dorpen Monitor Friese voetafdruk 5 Duurzaam Leven projectinitiatieven Burgeronderzoekspanel Duurzaam Leven	Bewustwording en handelingsperspectief Friese burger vergroot Inwoners delen spullen en diensten Burgers kiezen bewust voor duurzamere levensstijl Lagere ecologische footprint Friese burger	Duurzamere Friese levensstijl Grondstoffen worden efficiënter benut Duurzamere Friese economie Groen Herstel - minder druk op natuur en milieu Toegenomen eigenaarschap Friese huishoudens en dorpen op verduurzaming

4.7 Netwerk en participatie

Met slagkracht en draagvlak versnellen wij de duurzame transitie. Om dat mogelijk te maken zetten we vol in op de verbinding met natuur – en milieuorganisaties en met de Friese inwoners. We willen de spreekbuis zijn van alle organisaties in Fryslân die affiniteit hebben met natuur en milieu. Dat kunnen professionele organisaties zijn, maar ook vrijwilligersorganisaties die vaak lokaal opereren. Waar mogelijk zullen we deze samenwerking intensiveren. We zijn van mening dat bij de transitie naar een duurzame samenleving de lokale initiatieven een prominente plek gaan krijgen.
Onze rol is erop gericht de initiatieven en (lokale) groepen te faciliteren, spreekbuis te zijn namens hen en agenda zettend bezig zijn. Onze ambitie is het aantal aangesloten organisaties en samenwerkingsverbanden te laten groeien. Wij zetten in op de binding met de Friese burger via onze communities en via nieuwe samenwerkingsvormen zoals de denktank Duurzame Denkers.

Mijlpalen:
Jaarlijks: Denktank Duurzame Denkers

Samenwerkingspartners: Aangesloten organisaties, netwerkpartners, onderwijs, Natuur en Milieufederaties

Activiteit:	**Output:**	**Effect:**	**Impact:**
Spreken namens aangesloten organisaties Ondersteuning aangesloten organisaties en gebiedscommissies Coördinatie input Provinciale Omgevingsvisies/veen weide/ PCLGF Organisatie Grien Oerlis, Groen Lunch, ledenbijeenkomsten Intensivering en vernieuwing burgerparticipatie	1 spreekbuis voor natuur en milieu Leden monitor Jaarlijks 200 adviezen/antwoorden Jaarlijks 6x Grien Oerlis Jaarlijks 2 ledenbijeenkomsten en 10 Groen Lunches Aantal leden gegroeid met 10 Community met 25.000 Friezen 3 nieuwe burgerparticipatie samenwerkingsvormen	1 geluid vanuit natuur en milieu De aangesloten organisaties opereren effectiever Betrokkenheid burgers/aangesloten organisaties is vergroot Kennis bij aangesloten organisaties is vergroot	Slagkracht waardoor de duurzame transitie wordt versneld Draagvlak bij burgers en maatschappelijke organisaties voor transitie is groot Er is geen versnippering van de diverse initiatieven en organisaties

5 Meerjarenbegroting 2021 – 2024

5.1 Scenario's

Om onze ambities waar te maken is het belangrijk dat er voldoende middelen beschikbaar zijn. FMF heeft een scenario analyse uitgevoerd waarbij gekeken is naar 3 scenario's:

1. Minimumvariant: dit is de minimale variant waarbij de FMF nog zelfstandig bestaansrecht heeft. De focus ligt op enkele werkvelden, waarbij we zelf geen projecten gaan trekken. Er is een sterke afhankelijkheid van subsidiestromen zoals de Nationale Postcode Loterij en provincie.
2. Basisvariant, waarbij we uitgaan van de omzet zoals we afgelopen jaren hebben gerealiseerd. Brede inzet op diverse werkvelden, kunnen grote projecten en programma's zelf oppakken, waaronder Europese fondsen. Uitvoerende werkzaamheden uitbesteden.
3. Groeivariant: de huidige omzet wordt verdubbeld. Ingezet wordt op groei door werkzaamheden zelf te verrichten. Er is een grote acquisitieopgave.

We kiezen ervoor om de basisvariant verder te ontwikkelen, waarbij ze nog steviger gaat inzetten op samenwerking met derden. We nemen het initiatief om grote projecten en programma's te trekken en zetten in op onder meer landelijke en Europese financiering.

5.2 Meerjarenbegroting en dekking

Onderstaande meerjarenbegroting is een begroting op hoofdlijnen voor de komende 4 jaar. Jaarlijks wordt deze begroting verder uitgewerkt. Jaarlijks wordt er ook een werkplan gemaakt ter onderbouwing hiervan en voor onze verantwoording richting onze leden en de provincie. We gaan ervan uit dat de begroting komende 4 jaar niet substantieel wijzigt.

	2021	2022	2023	2024
Personeelskosten	*€ 718.000*	*€ 718.000*	*€ 718.000*	*€ 718.000*
Overige personeelskosten	*€ 45.000*	*€ 45.000*	*€ 45.000*	*€ 45.000*
Huisvesting	*€ 52.000*	*€ 52.000*	*€ 52.000*	*€ 52.000*
Uitbesteed werk	*€ 80.000*	*€ 80.000*	*€ 80.000*	*€ 80.000*
Organisatiekosten	*€ 60.000*	*€ 60.000*	*€ 60.000*	*€ 60.000*
Projectkosten	*€ 40.000*	*€ 40.000*	*€ 40.000*	*€ 40.000*
	€ 995.000	*€ 995.000*	*€ 995.000*	*€ 995.000*

De dekking van de begroting is de volgende:

	2021	2022	2023	2024
Boekjaarsubsidie	*€ 397.000*	*€ 397.000*	*€ 397.000*	*€ 397.000*
Projectsubsidie	*€ 245.000*	*€ 245.000*	*€ 245.000*	*€ 245.000*
NPL	*€ 118.000*	*€ 118.000*	*€ 118.000*	*€ 118.000*
Derden	*€ 220.000*	*€ 220.000*	*€ 220.000*	*€ 220.000*
Overig	*€ 15.000*	*€ 15.000*	*€ 15.000*	*€ 15.000*
	€ 995.000	*€ 995.000*	*€ 995.000*	*€ 995.000*

De dekking van de verschillende thema's is als volgt:

Thema	Totaal	Boekjaar	Project	NPL	Derden	Overig
Klimaat en energie	*€ 185.000*	*€ 70.000*	*€ 45.000*	*€ 25.000*	*€ 40.000*	*€ 5.000*
Biodiversiteit en natuur	*€ 205.000*	*€ 55.000*	*€ 60.000*	*€ 15.000*	*€ 65.000*	*€ 10.000*
Omgevingskwaliteit	*€ 140.000*	*€ 45.000*	*€ 30.000*	*€ 15.000*	*€ 50.000*	*€ 0*
Landbouw en voedsel	*€ 242.000*	*€ 82.000*	*€ 100.000*	*€ 30.000*	*€ 30.000*	*€ 0*
Circulaire economie	*€ 78.000*	*€ 40.000*	*€ 10.000*	*€ 13.000*	*€ 15.000*	*€ 0*
Netwerk en participatie	*€ 145.000*	*€ 105.000*	*€ 0*	*€ 20.000*	*€ 20.000*	*€ 0*
Totaal	*€ 995.000*	*€ 397.000*	*€ 245.000*	*€ 118.000*	*€ 220.000*	*€ 15.000*